

Близката историческа съдба на българи и румънци обуславя чувството на взаимна симпатия. В отношенията между двата народа в продължение на векове липсва характерната за Балканите подозрителност и враждебност. Известна е решаващата помощ на влашките дружини във въстанието на Асеневци, довело до възстановяването на българската държава през 1185-1187 г. Между феодалната аристокрация от двете страни на Дунав се установяват близки отношения, чийто връх е възцаряването на българския престол в средата на XIV в. на царица Теодора, като първа съпруга на цар Иван Александър.

След османското нашествие на Балканите хиляди български книжовници, църковни и военни дейци и други представители на феодалната аристокрация намират убежище в днешните румънски земи. В продължение на стотици години там се прехвърля и многобройно българско население, което дава своя принос за развитието на румънския стопански, политически и културен живот. Огромната част от него с течение на времето се претопява в сродната гостоприемна среда и по този начин взема участие в етнообразувателния процес на румънския народ.

От своя страна румънската държавност, в лицето на граничните с българските земи княжества Влашко и Молдова, винаги е разчитала на подкрепата на българите във вековното си противопоставяне на османската заплаха. Многобройни са примерите в това отношение, но най-красноречив сред тях са българските доброволци във войската на първия обединител на румънските княжества Михай Храбри Те вземат дейно участие в разгрома на турската армия при Калугърен през 1595 г., а в похода отсам Дунав през 1598 г. съставляват дори половината от неговата войска.

Бойното сътрудничество между румънци и българи продължава без прекъсване и през следващите години. От особена важност в

това отношение са почти непрестанните руско-турски войни от втората половина на XVIII и началото на XIX в., когато земите по долното течение на Дунав са постоянен театър на военни действия. На страната на руските войски винаги застават многобройни представители на двата народа. Румънски и български доброволци спомагат за освобождаването на Галац /1769 г./, Букурещ /1773 г./, Фокшани /1789 г./.

В така наречените "арнаутски команди" и на служба при влашките и молдовските владетели по това време се числят хиляди българи. Те произхождат от всички краища на българските земи от Прилеп до Силистра. Мнозина от тях заемат важни командни и административни длъжности. Смесени българо-румънски отряди действат успешно на турското настъпление във Влахия през 1806 г. и отбраняват столицата Букурещ. През цялата война от 1806-1812 г. хиляди български бежанци и преселници се включват като доброволци във военните действия на румънска територия. Една част от тях влиза в състава на формираната през 1811 г. Българска земска войска, която подобно на Българското опълчение от 1877-1878 г. прави първите си стъпки в тясна връзка със събития, които дават своето отражение върху съдбата на румънския народ.

Българските заселници в днешните румънски земи вземат масово участие и в революционните събития от 1821 г. Голяма част от тях застават на страната на възглавяваните от Тудор Владимиреску среди. Подкрепата им за патриотично-социалните сили е оценена с признателност. Българинът Александър Павлович, бивш участник във войната от 1806-1812 г. се издига като техен официален представител и евентуален княз при развързване на въстаническите действия отсам Дунав. Не са по-малко и българите, които се включват в отрядите на Александър Ипсиланти, поставили си за цел вдигането на масово антиосманско въстание и освобождаването на Гърция. В бой

ните действия на румънска земя на страната на "етеристите" заста-
ват хиляди българи, сред които е и легендарният български войво-
да Индже, загинал с оръжие в ръка в бой срещу поробителя.

Българо-румънското бойно сътрудничество има новата си
проява при поредната руско-турска война от 1828-1829 г. Изгражда-
се отново смесени доброволчески отряди за действие по двата бряга
на река Дунав. Особено се отличават отрядите командвани от капити-
ните Георги Мамарчев и Панайоти Фокияну и от Милко Петрович, кои-
то вземат участие в боевете при Сплистра и Шумен.

От 40-те години на XIX в. обаче, във военнополитическите
отношения между българи и румънци започва постепенно да се от-
кроява все по-отчетливо една користна линия на поведение. Отделни
представители на румънската управляваща върхушка в началото, а
впоследствие все по-широки кръгове от управленския елит, стигат
до идеята да използват традиционното сътрудничество за реализи-
рането на чисто румънски проблеми. Така нареченият Трети браилски
бунт от 1843 г. е подкрепян финансово от държавния ковчежник Дещ
и от претендента за княжеския престол Костаке Суцу, които смятат
да се възползват от движението, за да свалят от власт княза. Пре-
мисълта е изложена в мемоар до султана, в който се оплаква от бушу-
ващата в страната революция и изразяват недоволството си от дейс-
вията на изпратената да я потуши турска армия. Те обвиняват ко-
мандващия турските войски, че подценява опасността, защото именно
българите във Влашко се били вдигнали против властта, за да раз-
бунтуват и отечеството си против Високата порта.

Твърде показателен в това отношение е примерът със съз-
даването на известната в историята Свещенна коалиция между бъл-
гарите и румънците. Това става в началото на лятото на 1866 г.
Коалицията се инспирира от румънското правителство, което полага

усилня да засили отбранителната способност на унитарната румънска държава, образувала се след обединението на княжествата Влашко и Молдова през 1861 г. след свалянето на княз Александру Куза и избора на Карол Хохенцолерн-Зигмаринген за нов румънски княз и възникналата във връзка с това поредна криза в румънско-турските отношения. За тази цел българската емиграция се организира, създава се Таен централен български комитет, пристъпва се към подготовка за въстание, което трябва да се вдигне в България в посочен от Букурещ момент. Започва усилено вербуване на доброволци сред българите, които се въоръжават и обучават от властите и се формират от тях отряди от по няколкостотин души в Букурещ, Гюргево и др. Когато обаче отношенията между васал и сюзерен се подобряват през юли 1866 г. те се разпускат.

Независимо от това Румъния се превръща в надежден тил на организираното българско националноосвободително движение. Тук се формират българските чети от 1867 и 1868 г. и без да срещат особени препятствия от страна на румънските власти се прехвърлят в България. В Букурещ е седалището на Добродателната дружина, тук продължава да действа и Тайният централен български комитет, тук се създава и Българският революционен централен комитет. На негласното съдействие на румънските власти се разчита и при подготовката Старозагорското /1875г./ и Априлското /1876 г./ въстание. Въобще в годините на така нареченото "комитетско десетилетие" Румъния се утвърждава като притегателен център и средище на българската революционна емиграция. С румънските градове Букурещ, Браила, Гюргево, Галац, Плөөш и редица други селища се свързват имената на ла плеада национал-революционери - Раковски, Каравелов, Левски, тев, Стамболов, Драсов, Попов, апостолите на Априлското въстание и всички останали труженици на националното освобождение.

Поредното съвпадение на интереси в сферата на военнопо-

политическите отношения между българи и румънци се наблюдава в навечерието и по време на Руско-турската освободителна война от 1877-1878 г. В началото на Източната криза Румъния обявява строг неутралитет, спазван от всички идващи едно след друго правителства до лятото на 1876 г. Тогава, въпреки направените в този дух изявления, кабинетът на Йон Братияну влиза в поверителни преговори с Русия, за да уговорят условията за евентуалното румънско участие в назряващия руско-турски конфликт. След провала на Цариградската посланическа конференция / 30 ноември - 10 декември 1876 когато всички надежди за получаване по мирен път на независимост рухват, Букурещ пристъпва към сключването на военна конвенция с Петербург. Това развързва ръцете на Русия и на 12 април 1877 г. тя обявява войната довели до политическото възкресение на българската държава. На свой ред Румъния провъзгласява на 9/21 май с.г. държавната си независимост и намесата си във войната против вековния си угнетител.

Първоначално румънското участие във войната се заключава в осигуряването на свободно предвижване на руските войски през територията на страната и във въоръжената охрана на левия дунавски бряг. По-късно руското командване приканва румънските войски да преминат реката и да се включат във военните действия срещу противника около Плевен. В навечерието на третата атака срещу Осман паша има вече почти 40-хилядна румънска армия, а княз Карол дори е назначен за командващ на обединените руско-румънски сили при Плевен. Румънците се отличават в боевете срещу турците при Гривица и дейно се включват в по-нататъшните действия по обсадата на Плевен, включително и до капитулацията на Осман паша. Румънската армия след това прогонва турските войски от редица населени места и освобождава Северозападна България. Така Румъния не само извоюва националната си независимост във войната от 1877-1878 г.,

но и допринеся за освобождението на българския народ от турското робство.

Тази проява на българско-румънските военнополитически отношения има и друга страна. В редовете на румънската армия се включват много българи като войници, подофицери и офицери и като доброволци. Общо взето те възлизат на около 7 % от действащите България румънски войски. 118 от тях са наградени с румънски орден и медали за проявена храброст и себеотрицание в бой с врага. Сред отличените са офицерите: подполковник Стоилов, майорите Петрович и Генович, капитаните Попович, Константинович, Попович, Стонович, Радович, Неделювич, Гр. Попович, Т. Попович, Булгару, К. Попович, военните лекари Бисеров, Златарев, Чолаков, Бранлов, Чобанов, Славков, Сарафов, Смилев, Йорданов, Михайлов, Соловиев, Димитров, Атанасович, Бондарев, Антонов, Боснев, Атанасович, Попович, Атанасиевич, Велев и много подофицери и войници.

С освобождението на България се поставя нов период в българско-румънските отношения и връзки, който продължава до Балканската война. Непосредствено след 1878 г. от Букурещ се правят постъпки за установяване на дипломатически отношения с възстановената българска държава. На 21 юли 1879 г. в София се открива румънско дипломатическо агентство. При връчването на акредитивните писма на първия румънски генерален консул и дипломатически агент Александър Стурдза, българският княз Александър I Батемберг изказва благодарността на българския народ за оказаната от румънска страна в миналото и по време на Освободителната война гостоприемство, съчувствие и помощ. По същото време се учредява българско дипломатическо агентство в Букурещ. За дипломатически агент е назначен Евлоги Георгиев, който връчва акредитивните си писма на 10 ноември 1879 г.

Българско-румънските междудържавни отношения обаче още

от самото начало са обременени от възникналия Добруджански въпрос. Въпреки че в договореностите за привличането на Румъния във войната се гарантира териториалната ѝ цялост, Русия настоява да си възвърне изгубената след Кримската война /1853-1856 г./ част от Бесарабия, посредством която контролира устието на Дунав. Тъй като Южна Бесарабия е била дадена на Турция, респективно на васалното княжество Молдова, то след обединението на Влашко и Молдова тя съставлява част от Румъния. Поради това Русия поставя като условие за признаването на румънската независимост отстъпването на тези земи, в замяна на което Румъния да бъде компенсирана със Северна Добруджа. За да стане това, със Санстефанския договор Турция се отказва в полза на Русия от територията определена от административните граници на Тулчанския санджак, а от своя страна Русия си запазва правото да постъпи с отстъпената територия както намери за добре без да я включва в границите си.

Първоначално Румъния отказва каквато и да е размяна-на 26 януари 1878 г. парламентът категорично отхвърля приемането на "чуждата земя", а на 26 юни с.г. взема решение, в което се казва: "Като взема предвид, че каквото и да е било присъединяване оттатък Дунав не е в интерес на Румъния, и че то ще стане причина за усложнения и бъдещи възмущения, не приема анексията на Добруджа към Румъния по никакъв начин и на никакво основание". Румънската преса също се обявява против размяната - тя намира, че "Добруджа географски не съставлява част от румънската земя, тя е продължение на България, населена е с турци, татари и българи и твърде малко румънци... Добруджа ще бъде заналпред една открита рана между Румъния и България". На Берлинския конгрес обаче на Румъния е дадено да разбере, че независимо от нейното съгласие Русия ще сложи ръка върху Бесарабия и затова е по-изгодно да приеме предлаганата ком-

пенсация. Нещо повече, затова че е била зле третирана от по-големия си съюзник, компенсацията се увеличава с нови земи в Добруджа за сметка на България.

Така основен проблем в първите години след установяването на официалните отношения между двете страни е въпросът за определяне на границата в Добруджа, който довежда до напрежение във военнополитическите отношения. Поради неясното постановление на Берлинския договор за граничната линия, този въпрос се тълкува различен начин от страните. Точното фиксиране на граничната линия трябва да се даде от специалната делимитационна комисия от представителите на европейските сили. Тя определя началната точка на границата при Дунав, така, че Силистра остава в България, но признава правото на Румъния да построи в близост до границата мост, който да свързва двата румънски бряга на реката. Това противоречие дава основание на румънската дипломация да настоява граничната линия да бъде изместена в западна посока, тъй като единствено районът на Араб табия е елемент от силистренските укрепления, дава възможност за изграждането на моста.

През есента на 1878 г. делимитационната комисия уважава румънското искане и определя изходната точка на границата на 800 метра от града, като включва Араб табия и Орду табия в границите на Румъния. Това обрича града на стопанска и военна безперспективност, поради което българската страна енергично се противопоставя. Следват редица военни демонстрации от румънска страна, започнали от началото на 1879 г. и продължили до 22 август 1885 г. когато Араб табия е окупирана от войска. Българското правителство отново протестира, но в резултат от настъпилите след Съединението международни усложнения, граничната линия остава на практика такава, каквато се определя след завземането на Араб табия от румънските войски.

В крайна сметка до взаимно приемливо решение за сухопътната граница между двете страни не се стига. В Букурещ намират, че съществуващата граница е открита и не дава никакви военностратегически гаранции за румънското владичество над Северна Добруджа. Поради това през 90-те години на XIX в. се пристъпва към изграждането на предмостовото укрепление Черна вода и на Кубадинската укрепена позиция.

Въпреки че граничният проблем хвърля сянката си върху политическите отношения между двете страни, те се развиват общо взето в духа на зачитане на взаимните интереси. България разчита на българо-румънските отношения за уреждане на признаването си като самостоятелен субект на международното право. За отбелязване е обстоятелството, че първото посещение на българския държавен глава в чужбина е визитата на княз Александър в Румъния през септември 1879 г. и той е посрещнат, въпреки недоволството на Турция с почести полагащи се на един независим владетел. Забележително е обстоятелството, че първият чужд държавен глава, посетил България е румънския владетел – на 9 октомври 1880 г. княз Карол прави ответна визита в България. Тези посещения се приемат от обществеността във двете страни като израз на желанието за добросъседство и взаимна симпатия. През ноември 1880 г., при първото участие на България в международен форум се стига до споразумение за едновременно действие между двете страни в заседанията на Дунавската комисия. Благодарение на това, че Румъния и България отстояват съвместно интересите си, стремежите на Австро-Унгария да установи свое господство и контрол върху корабоплаването по река Дунав се провалят. В кръга на взаимоотношенията между двете страни през 1881-1884 г. стои и въпросът за свързването на железопътните мрежи на България и Румъния, което има стратегически измерения, но до приемливо решение не се стига, поради наложените от Берлинския договор задъл-

жения на България.

Румънско-българските отношения свързани със Съединението от 1885 г. и последвалата го Сръбско-българска война са от особена важност за следващите години. Румънското правителство се отнася с разбиране и симпатия към акта на Съединението. В Букурещ се надяват че с това се поставя началото на българското еманципиране от Русия и затова уверяват българските дипломатически представители в своето приятелство, а правителството отменя насрочените маневри като доказателство за своята добронамереност. Румъния отхвърля направените от сръбска и гръцка страна предложения за единодействие срещу България. Букурещ запазва лоялното си поведение и след избухването на Сръбско-българската война. В София е изпратена мисия на Румънския червен кръст. Обществено мнение в Румъния категорично изразява подкрепата си за България и е против сръбското поведение. Във връзка с това на 8 ноември 1885 г. румънското правителство дава съгласието си да не възпрепятства пренасянето на български войски, оръжие и припаси по река Дунав при условие, че това става тайно и не се атакуват сръбската речна граница и сръбските плавателни средства. Дава се разрешение за безпрепятствено пренасяне на пратки за България по румънските железници. Не се възпрепятства и събирането на помощи и изпращането на доброволци от страна на живеещите в Румъния българи. Румънската позиция се посреща с благодарност от България, поради което с готовност се приема Букурещ да бъде мястото за сключването на мира между войващите страни. В София отчитат по достойнство оказаната помощ и изказват благодарността си на онези румънски граждани, които са подпомагали България по време на войната. Пример за това е и награждаването на капитана на румънския кораб Дамян Кумбата с орден "За заслуга" за оказаната от него помощ при отбраната на град Видин.

През 1886 г. българското правителство лансира идеята за изграждането на един военнополитически съюз между България, Румъния и Турция, който да противостои на всякакви опити за чуждо нашествие в държавните им територии и да гарантира икономическите им интереси. Този идея обаче не се посреща в Букурещ с разбиране. Румънските политици се опасяват от ново усложнение на положението на Балканите. Поради това през лятото на 1886 г. румънският министър-председател открито заявява, че ново нарушение на установеното статукво от българска страна ще се посрещне в Букурещ като да е насочено срещу румънските интереси.

Като първа проява в това отношение в Румъния се приема четническата акция в Македония от 1895 г. Тя предизвиква първата сериозна криза във военнополитическите отношения между двете страни. Активността на българското националноосвободително движение в Македония се приема като да е инспирирано от българското правителство и за начало на осъществяването на един план за национално обединение. Това събужда опасенията на румънските власти и подозрението, че след присъединяването на Македония към България ще дойде ред и на Добруджа. Поради това като правило, при всяко изостряне на обстановката на Балканския полуостров, в Букурещ заемат враждебна и заплашителна за България позиция.

През 1900 г. двете страни са изправени на ръба на войната. Поводът за това са убийствата на обвинените в предателство към освободителното дело Михайляну и Фитовски, извършени от дейци на Върховния Македоно-Одрински комитет в румънската столица. За да се избегне конфликта, българското правителство взема мерки за запазване на отношенията с Румъния и препоръчва въздържаност и такт. От своя страна в Букурещ се възползват от създадената ситуация, за да възобновят сключения през 1883 г. съюзен договор

с Германия и Австро-Унгария, според тайните военни клаузи на който се предвижда нахлуването на румънски войски в България.

До военен сблъсък не се стига, но открито враждебната позиция на румънското правителство спрямо България продължава и по време на въстанията в Македония и Одринска Тракия през 1902-1903 г. За запазване на мирните отношения между двете страни в този период известна роля изиграва и сключената тайна българо-руска военна конвенция от 1902 г. Конвенцията има подчертано дефанзивен характер, но предвижда при определени условия руска намеса в евентуален румънско-български конфликт.

В Румъния посрещат със смесени чувства и обявяването на независимостта на България през 1908 г. Наред с приветствията и поздравленията в поведението на румънския управляващ елит се забелязват признаци на подозрителност и безпокойство. В разговори с българския дипломатически представител в Букурещ генерал Хесатчиев постоянно се отправят съвети България да не предизвиква по-нататъшни компликации на Балканите. Едновременно с това упорито се предприемат опити за внушение, че окончателното уреждане на македонския въпрос би трябвало да се постигне чрез разбирателство между Румъния и България. През 1908 г. моделът на поведение на румънската политика спрямо България е вече завършен и основният момент в това поведение е стремежът тя да бъде респектирана от румънската решимост да бъде използвана сила, за да наложи волята си в решителния момент. За да не се стига дотам, Букурещ предлага предварително споразумение ~ тъй като официалната румънска политика е отстоявала принципа за запазване на равновесието то българското национално обединение трябва да се компенсира с териториални отстъпки в полза на Румъния.

Основанията в това се намират в наличието на арумънска /куцовлашка/ общност в Македония ~ от една страна, и в недостатъ

тъчната военностратегическа обусловеност на границата в Добруджа от друга. Така Румъния намира, че за сметка на отказа си от претенции относно съдбата на сънародниците си в Македония, ще е справедливо да бъде обезщетена с териториални отстъпки, определени най-общо до линията Русе-Варна.

Този особеност на румънската политика не остава скрита за военните специалисти. Те стигат до извода, че в случай на една война с Турция за Македония и Одринско напълно вероятно е Румъния да бъде вторият евентуален противник. Българската дипломация също обръща внимание на възможната опасност. В отговор на подетата по австро-германско внушение активност в турско-румънските отношения през февруари 1910 г. се пристъпва към сключването на нова българо-руска политическа и военна конвенция. България настоява да се включи условие за руски мерки за подпомагане на съюзника в случай на непредизвикано нападение на Румъния. До руско-българска договореност обаче не се стига.

През август 1910 г. на посещение в Букурещ пристига великият везир на Османската империя. Според турски източници в състоялите се срещи и разговори била установена "еднаквост на възгледи и общност на интереси" при възможните събития на Балканите. Месец по-късно и френският вестник "Матен" съобщава за сключен таен румънско-турски съюз. Въпреки енергичното опровержение на румънското правителство българските управляващи среди остават силно обезпокоени от подобна вероятност.

Как би действала Румъния при евентуална българска акция предизвикана от усложнения в Македония е въпрос, чийто отговор се опитва да получи българският монарх по време на посещението си в Австро-Унгария през ноември 1911 г. Без да се отговори направо, от Виена се препоръчва постигането на споразумение с Румъния "без което не би могло да се създаде "Велика България". Подобно

споразумение обаче е нежелано, тъй като би довело до доброволното отстъпване на българска територия, върху която Румъния няма фактически никакви права. В крайна сметка се преценява, че в предстоящата война за национално обединение българският тил откъм Румъния ще бъде най-добре запазен от силата на формирания се Балкански съюз.

В Сръбско-българската конвенция от 29 април 1912 г. залягат конкретни договорености за действие в случай, че някоя двете страни бъде нападната от Румъния.

В самото навечерие на Балканската война от българска страна са предприети нови сондажи. На 10 септември Румъния дава успокоителен отговор — тя ще запази неутралитет при евентуални военни действия срещу Турция. Десетина дена по-късно обаче румънският министър-председател уточнява, че неутралитетът ще продължава дотогава, докато не стане въпрос за териториални промени. Мънската дипломация прави общо достойно официалната линия на поведението на правителството в Букурещ и заявява, че Румъния ще каже своята дума, тогава, когато принципът за запазване на статуквото бъде изоставен. След първите български успехи във военните действия, които се приветстват от румънската общественост, се заявява недвусмислено, че неутралитетът се спазва не от никаква сантименталност, а поради важни политически и държавни съображения. Поради това той трябва да бъде заплатен от България чрез поправка на границата между двете държави.

България отказва да стори това. В отговор в Румъния се вдига вълна от негодувание. Инспирира се антибългарска кампания в печата. В тронното си слово в парламента крал Карол заявява, че Румъния внимателно следи събитията на Балканите и румънската армия е готова да защити нейните интереси. Такава румънска позиция предизвиква безпокойство след Великите сили, които се опася-

ват, Балканската война да не прерастне в европейска. В следствие на отправените от всички страни съвети, българското правителство се съгласява на преговори с Румъния във връзка с нейните претенции. Те се водят в Лондон, едновременно с преговорите за мир с Турция. От румънска страна се предлага дипломатическа и военна помощ за България, в замяна на което граничната линия между двете страни да се прекара западно от линията Тутракан - Кранево. Ако България не се съгласи на териториални отстъпки, Румъния недвусмислено предупреждава, че ще предприеме други постъпки.

На 17 декември 1912 г. румънският парламент гласува извънреден кредит от 151 млн. леи. В края на годината кралят отдава заповед армията да бъде готова да окупира спорната територия, ако българското правителство не склони доброволно да я отстъпи. На 16 януари България е принудена да подпише така нареченият Лондонски протокол, в който се съгласява по принцип на териториални отстъпки, но не в искания от румънската страна размер. Румъния не е удовлетворена и прекратява преговорите. Последва широкомащабна пропагандна кампания на румънската дипломация, с която се ангажират всички политически дейци на румънският управляващ елит, без разлика на политическа принадлежност. В самата Румъния опозицията отхвърля политиката на неутралитет и изисква военна акция срещу България. Както в чужбина, така и в Румъния се прибегва до фалшификации от всякакъв вид, за да се докаже правомерността на румънските претенции. Великите сили налагат своето посредничество и на 26 април 1913 г. в Санкт Петербург се приема специален протокол, според който на Румъния се отстъпва град Силистра. В Букурещ са недоволни от тази отстъпка и заявяват, че въпроса за добруджанската граница не е още решен.

Същността на българско-румънските военнополитически отношения не остава скрита за Сърбия и Гърция. Правителствата

в Белград и Атина решават да се възползват от тях при настъпващата криза в междусъюзническите отношения. Румъния отклонява направените в края на март и началото на април 1913 г. предложения за гръцко-румънски и сръбско-румънски съюз, насочени срещу България, но румънската дипломация започва да лансира идеята, Румъния да приеме върху себе си ролята на мандаторка на Великите сили в уреждането на междусъюзническите отношения на страните от Балканския съюз. Румъния се чувствава готова да прибегне до военна сила, за да омиротвори Балканите, тъй като още от януари в армията ѝ се провеждат мероприятия по подготовката за война срещу България. В края на май кралят и министерския съвет одобряват предложението за мобилизация.

От този момент в румънско-българските отношения настъпва качествено нов етап: на военните действия. Под техният знак на практика се развиват военно-политическите отношения между двете страни до края на 1918 г. Избухналата на 16 юни 1913 год. Междусъюзническа война е добре дошлият повод за румънска намеса. На 20 юни е обявена мобилизация на румънската армия и на 28 юни румънските войски навлизат в България. Страната е изправена пред военен разгром и е принудена да иска мир. На 28 юли 1913 г. в Букурещ е подписан мирният договор между България и останалите балкански страни, според който Румъния получава Южна Добруджа, а България губи и по-голямата част от териториалните си завоевания от Балканската война.

Освен на дипломатическото и на бойното поле отношенията между България и Румъния по време на Балканските войни се развиват и по линията на доброволческото движение. В организираното Македонско-Одринско опълчение участват 68 румънци. Румънското правителство изпраща медицински мисии в България, които функционират на фронта и във вътрешността на страната. Едната от тях е ръководена

на от д-р Як. Якубович и пристига на 27 октомври 1912 г. Състои се от 4 лекари, 1 аптекар, 1 фелдшер, 4 санитарни и 2 преводачи. Тя разкрива отделение в Стара Загора със 145 легла. Друга мисия функционира във Велико Търново. Ръководи се от д-р Апостолиано и включва още 1 лекар и 3 студенти-медици.

Въпреки огорченията от румънските действия, по време на Междусъюзническата война българското правителство преценява още в края на 1913 г., че България би могла да бъде изведена от международната политическа и стопанска изолация, в която страната е поставена след войната, с помощта и съдействието на Румъния. Румъния от своя страна, прави жест за помирение и дава впд, че е склонна да съдейства за промяна на Букурещкия договор в бъдеще. Поради това българското правителство не протестира срещу предприетите от румънска страна мерки за бърза денационализация и асимилация на Южна Добруджа.

Независимо от желанието и намеренията на правителствата обаче, българо-румънските военнополитически отношения по това време непрекъснато се подлагат на натиск и от проблемите, възникнали непосредствено от заграбването на Южна Добруджа: по новата граница често избухват инциденти, завързват се престрелки, падат убити войници и от двете страни; от Южна Добруджа в България идват хиляди бежанци немалка часту, от които нелегално минават границата от Румънската армия поединично и групово дезертират хиляди българи.

До обявяването на Първата световна война от всички страни съветват България да спазва Букурещкия мир. След започването и положението рязко се променя. Избухването на войната обаче, заварва България неподготвена, без ясна линия на поведение и без тактически план за осъществяването на продължаващата да стои пред държавата задача за национално обединение. Но не само поради това

българското правителство избира неутралитета. Румъния също обявява ненамесата си във войната, въпреки че е обвързана със съюзнически задължения към Германия и Австро-Унгария. На 8 август 1914 г. /стар стил/ цар Фердинанд изпраща покана лично до крал Карол с предложение за сключването на съглашение между двете страни, което да им гарантира по-голяма свобода на действие. В устния си отговор Карол благодари и изказва уверенията си в преданост към една такава позиция, но на практика не се предприема нищо и от двете страни. Явно е, че обявеният неутралитет в този момент е от полза за всички. Поради това чак на 11 ноември 1914 г. Антантата се обръща към България с искане да съблюдава неутралитет спрямо всички свои съседи, в това число и Румъния.

Без особена военнополитическа активност минава времето до май 1915 г. За сравнително кратко време българското правителство трябва да проучи предложенията на воюващите в двете противникови групировки и да им даде своя отговор. Така на 16 май 1915 София декларира, че ще запази своя неутралитет спрямо всички, но помни, че той трябва да бъде възнаграден с компенсаци в Македония, Тракия и Добруджа. На 23 май Австро-Унгария и Германия заявяват, че при спазването на неутралитета от българска страна, България следва да получи компенсаци във Вардарска Македония, както и от онези части на Гърция и Румъния, които са минали в тяхно владение по силата на Букурещкия договор, ако те влязат във война срещу съюзниците. На 29 май Англия, Франция, Русия и Италия заявяват, че ако България влезе във войната срещу Турция ще получи Тракия до линията Мидия-Енос и ще бъде компенсирана с част от Македония. Интересно в случая е предложението отнасящо се до българо-румънските отношения: силите от Съглашението заявяват, са разположени да благоприятствуват преговорите, които България и Румъния биха поискали да предприемат по въпроса за Добруджа.

Явно е, че зад тази неясна и мъглява фраза се крие обстоятелството, че Антантата не може да обещае нищо за сметка на Румъния. Всъщност българското правителство е наясно с това и затова на 14 юни 1915 г. иска уточнения относно предложенията направени от Съглашението. Що се отнася до въпроса за Добруджа, за чията съдба любезно се предлага посредничество, се запитва кои ще са принципите, които ще залегнат в основата на бъдещата румъно-българска спогодба.

Отговорът пристига на 4 август, но в него няма нищо конкретно за българо-румънските отношения.

По същото време правителството на Радославов вече е направило своя избор за намеса във войната. На 6 септември 1915 г. с подписва договор за приятелство и съюз между България и Германия и тайна спогодба между България, Германия и Австро-Унгария. Във втория параграф на тайната спогодба, която урежда въпросите свързани с военното участие на България в съюза на централните сили, става дума за бъдещите отношения с Румъния. В случай, че Букурещ реши да влезе във войната и нападне България или някой от нейните съюзници, то България може да си възвърне отстъпените по Букурещкия договор добруджански земи, като се направи и една поправка на граничната линия определена в Берлин през 1878 г. в българска полза.

Влизането на България във войната не изненадва кой знае колко Букурещ, но след есента на 1915 г. темпа, с който се извършват укрепителните работи в Добруджа се усилва. Освен старите позиции в централната част на областта, които се модернизират и въоръжават, сега се оборудват нови позиции, изграждат се и военни инженерни обекти с отбранително-настъпателни функции. Такъв обект е новопостроеното предмостово укрепление Тутракан, което заедно с модернизираниите укрепления и изградените нови позиции на Силист-

ренската крепост е в състояние, с настанените в него сили, да застраши ефикасно левия фланг и тила на една настъпваща в Добруджа армия.

Румъния упорито и прилежно се готви за влизането си във войната. Тя полага всички усилия да ангажира силите и средствата на бъдещите си съюзници по най-благоприятен за себе си начин. Като ефикасно противодействие на евентуално българско настъпление Добруджа се разчита на руските съюзнически войски, а за сломяването на каквато и да било българска активност срещу Румъния се разчита на уговорената и съгласувана с командването на съглашенските сили на Солунския фронт офанзива. В разработения от румънски Генерален щаб план за началото на една война срещу Австро-Унгария /т.нар. "хипотеза зет"/ се предвижда предприемането на активни настъпателни действия на австро-унгарска територия, докато на Дунав и в Добруджа се пристъпва към активна отбрана. Щом обаче румънските войски дебаркират в Добруджа, се предприема съвместно руско-румънско настъпление срещу България, която трябва да капитулира притисната откъм Солун и от Добруджа.

В навечерието на влизането на Румъния във войната се предприемат и мерки, които да не дадат възможност за успешното развитие на едно изненадващо и бързо българско настъпление в Добруджа. В окупираната територия се разработва комплекс от мероприятия, които трябва да доведат нещата до там, че при българското настъпление войските да навлязат в опустошена земя. Предварително от приграничния район са изнесени отвъд Дунав всички зърнени запаси и добитък. Разработен е и се прилага план за масовото интерниране на добруджанското население в концентрационни лагери. За последните няколко седмици от румънското господство в Южна Добруджа от родните места са интернирани над 17500 жители /седемнадесет хиляди и петстотин/, а заедно с интернираните севернодобруджанци

цифрата на отвлечените достига 25 000 души.

Всичките тези мерки се оказват напразни, тъй като нищо не може да спре настъпателният устрем на българския воин, получил възможност най-сетне да изтрне унижението и си премери силите с "победителя" в Междусъюзническата война. Българското командване не споделя вижданията на съюзниците си за бързи настъпателни действия през Дунав към Букурещ, а настоява преди това с енергично настъпление да се очисти от противника десния бряг на реката, да се освободи Добруджа преди да са дошли още руските войски и чак след това да се форсира Дунав и настъпи към противниковата столица.

В българо-румънските отношения от времето на Първата световна война има един момент, който се тълкува различно, в зависимост от предпочитания и пристрастия. Това е въпросът защо Румъния обявява на 22 август война само на Австро-Унгария и защо България на свой ред обявява война на Румъния едва на 5-ия ден от началото на военните действия. Какъвто и да е отговорът: опит на румънското правителство да внесе напрежение в отношенията между съюзниците на Австро-Унгария и Дунавската монархия или пък да спечели няколко дена от спокойствието по Дунав или в Добруджа за сметка на боевете в Карпатите — фактите сочат, че боевните действия започват фактически преди официалното обявяване на войната и от двете страни.

Българо-румънските военнополитически отношения от времето на Първата световна война са изпъстрени с интересни по смисъл и съдържание прояви. Така например създадените в България организационни структури на добруджанската емиграция още с избухването на войната изискват от българските военни власти добруджанските българи да бъдат третираны като равноправни български граждани, макар че мнозина от тях губят българското си поданство. Освен това всички членове на организациите се поставят доброволно

на разположение на Военното министерство. След обявяването на мобилизацията в България хиляди доброволци от Добруджа постъпват в редовете на войската, отпътуването на мобилизираните български граждани от Добруджа повсеместно се превръща в ентусиазирани патристически манифестации, хилядите дезертъори от румънската армия настояват да бъдат зачислявани като редовни бойци в българската армия, а много други, които се намират под румънските военни знамена чакат само удобен случай, за да се предадат в плен. Твърде скоро румънското командване се убеждава в неблагонадежността на мобилизираните добруджанци, поради което десетки българни офицери в румънската армия и стотици подофицери и войници са изведени от съсшава на Действащата армия и са интернирани и поставени под строг контрол в Северна Молдова.

Друг характерен шрих в това отношение е особеният ентусиазъм и безотказна готовност доброволно да се предоставят разузнавателни данни за вонните, инженерните, стопанските и политическите усилия на румънските военни и административни власти. Това до такава степен е впечатлило румънското командване, че то на няколко пъти обръща внимание на подчинените си да вземат мерки и да не допускат изтичането на поверителна информация за военните обекти в областта, а след падането на Тутракан в Букурещ са склонни обяснят поражението с масовото предателство на добруджанските българни.

В края на 1917 г. положението на Румъния става трудно удържимо. След Октомврийската революция в Русия румънската армия е оставена сама да противодейства на армиите на съюзниците от централните сили, което я обрича на разгром. Поради това румънското правителство е принудено да търси възможност за сепаративен мир. За отбелязване е, че в преговорите с Румъния България е поставена от съюзниците си в съвсем неравноправно положение, което ва отражението си и на българо-румънските военнополитически отно-

шения от края на 1917 и до края на 1918 г. Като се проследи поредната от важни военнополитически събития — преговорите за прелиминарния мирен договор от 25 февруари 1918 г. състояли се в двореца Буфтя, при които румънските представители намират за неприемливо условието Добруджа да бъде отстъпена на България, самият прелиминарен договор от 5 март, при който се визира, че цяла Добруджа се отстъпва на коалицията, а не се спазва условието визирано в тайната спогодба от 6 септември 1916 г. между България Австро-Унгария и Германия, Букурещкият мирен договор от 6 май 1918 г. — в който се изпълнява предвиденото в тайната спогодба и към България са присъединени Южна Добруджа и части от Централна Добруджа, най-общо казано до трасето на ж.п. линия Черна вода — Кюстенджа, но който договор постановява останалата част от Добруджа да бъде кондоминиум (съвместно управление) на всички съюзници.

Що се отнася до останалите аспекти на военнополитическите отношения с победена Румъния, в София с раздражение установяват, че независимо от обстоятелствата и съюзническата обвързаност, постепенно като че ли, мястото на България се заема от Румъния в плановете и намеренията на германското командване. На България е отредено и нищожно количество от военната плячка, която се поделена основно Германия и Австро-Унгария. На всичко отгоре, за да получи дяловете на съюзниците си от кондоминиума за Северна Добруджа, България е принудена да прави отстъпки на позиции и територии в други райони. Твърде симптоматично е и обстоятелството, че ликвидирането на кондоминиума и поставянето на цяла Добруджа под българска власт става по времето, когато България излиза от войната по силата на Солунското примирие.

След Първата световна война България прави всичко, което е по силите ѝ, за да излезе от международната изолация, в която е поставена като победена страна. Правителството в София пре-

ценява както и през 1913 г., че най-благоприятни условия съществуват в сферата на българско-румънските отношения. Този път в своя стремеж то се сблъсква с подчертана подозрителност и открита враждебност. Въпреки изявленията на някои румънски политически дейци за нуждата от приятелство, на практика за дълги години между двете страни не се установяват дори нормални съседски отношения. В почти целия период между двете световни войни Румъния се ръководи в постъпките си спрямо България от чувството за превъзходство, от правото на победителя и действа от позицията на силата.

Военнополитическите отношения между двете страни в началото на междувоенния период се характеризират с отпечатъка на настроенията от току-що отминалата война и на практика задълбочават възникналите в миналото различия. В пряка връзка с тях се намират започналите веднага след подписването на Ньойския договор съдебни предяввания срещу българите-румънски поданици, които са предпочели да воюват в състава на българската армия. Заедно с тези български войници съдебно преследвани се оказват и добруджанците, които са изразявали по един или друг начин предпочитанията си към българското. Така образуваните няколко хиляди дела явно не се оказват достатъчни, за да задоволят чувството на мъст. Поради това, от Букурещ през 1920 г. настояват пред българското правителство да бъдат предадени на румънски съдилища 12 български граждани, обвинени че са извършвали престъпления по време на войната. От София обаче отказват да предадат сънародниците си на явния съдебен произвол. Позицията, която се защитава от българското правителство е, че в България на всички военнопредстъпници ще бъде подирена сметка. Едновременно с това се изразява недоумение за значително по-умерения тон и претенции на Букурещ спрямо Германия в сравнение с България.

Принудена от обстоятелствата и разполагаша с твърде ограничен набор от средства след поражението във войната България се ориентира сравнително бързо към мирния начин на търсене изход от тежкото положение и мирна ревизия на наложените задължения. Поради това българската дипломация винаги, когато има възможност и намираше повод разяснява новия подход в своята дейност. Добър повод за това е съзрян във вестникарската шумотевица съпровождала политическата активност около изграждането на Малката антанта. Така на 15 април 1921 г. българските легации в чужбина получиха поръчение да разяснят стремежа на правителството в София към най-тясно сближение с Румъния като я уверят, че в случай на румъно-руския или румъно-унгарски конфликт трябва да бъде напълно спокоен откъм България.

На 20 юли 1921 г. българското правителство е принудено отново да се оправдава, този път че не поддържа връзки със Съветска Русия и Кемалистка Турция. Освен това, то трябва да отхвърли и обвиненията, че подкрепя и насърчава четническото.

Въпросът за четническото се очертава като един от най-важните проблеми във военнополитическите отношения през 20-те години. Независимо от това, дали е проява на въоръжената борба в националноосвободителното движение, дали е криминално деяние или е провокативно действие, т.нар. комитаджийство често пъти предизвикват колективния протест на Румъния, Сърбия и Гърция, връчен на българския дипломатически представител в румънската столица, който съдържа и обвинението, че българското правителство въпреки своите обещания продължава да не възпрепятства тяхната дейност от двете страни на границата. В тази връзка румънският министър-председател Братияну на конференцията в Генуа предупреждава Александър Стамболийски за сериозните последствия, които ще

последват, ако България продължава да не предприема сериозни мерки за спирането на акциите им в съседните държави.

В отговор на това правителството съобщава на легациите в чужбина констатацията си, че българските съседни са единодушни намерението си да не допуснат международна анкета за четническото движение в Македония, Тракия и Добруджа. В противен случай те ще изгубят постоянният си повод да обвиняват българското правителство в злопамреност спрямо своите съседи. Българското правителство никога не е поддържало четническата политика, тя се намира в противоречие с държавническата програма. Причините за четничеството лесно могат да се установят с най-повърхностна и безпристрастна анкета. То не се дължи на съдействието или намерението на правителствената политика. Що се отнася до четническото движение по румънската граница в Добруджа се установява, че е от разбойнически характер, а не както го представят румънските административни власти като политическо движение.

Проблемът с четничеството отново застава в центъра на военнополитическите отношения на балканските страни през лятото 1926 г. През май месец румънските власти предприемат по обвинения в четничество масови репресии в Добруджа. В Силистра са убити шестима българи, а два месеца по-късно в с. Старо село, Тутракански други двадесет и шест. През август на българското правителство връчена колективна нота от името на Сърбия, Гърция и Румъния. В документа се застъпват познатите обвинения, че българското правителство, въпреки многократните предупреждения за опасността, която представлява четничеството за добросъседските отношения, не е направило нищо съществено да възпрепятствува дейността му

Този път българското правителство има намерение да внесе обвинението на съседните държави в ОН, за да предизвика анкета за причините и отговорността по създаденото положение. Югославия

и Румъния категорично се обявяват против това. Във възбудената дискусия, българското правителство отхвърля обвиненията, че е бездействувало и улеснявало четническото движение. Своите твърдения то доказва с факти: през същия период на миналата 1925 г. съседните страни са протестирали за 45 случая на преминаване на български чети през границата → 21 в Югославия, 11 в Румъния, 13 в Гърция. От началото на новата 1926 г. има 10 случая и в един от тези 55 случая няма факти, които доказват толерирането на четничеството от страна на българските власти. Независимо от това правителството декларира, че ще удвои усилията си за възпрепятстване дейността на емигрантските организации, но ако тази декларация не бъде приета от съседните правителства, то кабинета в София е твърдо решен да постави въпроса за цялостно обсъждане от ОН. Отговорът на съседите пристига на 11 септември и в него проформа е изразено неудовлетворение, но фактически проблемът се приема за приключен.

Изключително важен момент във военнополитическите отношения между балканските страни в междувоенния период е въпроса за изграждането на Балканския пакт и отношението на България към него. Първи опит за сключване на Балкански пакт се предприема през ноември 1925 г. от гръцкото правителство по внушение на английската дипломация. Това е следствие от решенията на конференцията в Локарно и е поредната мярка за омиротворяване на Балканите. Гръцката декларация за създаване на Балкански пакт за сигурност среща румънското отрицателно мнение, в което се подчертава, че всички балкански страни, с изключение на България са получили сле. Първата световна война полагащите им се исторически и етнически граници, поради което са доволни от мирните договори. Единствената недоволна е България, но не би рискувала да променя създаденото положение и трябва да се примири.

Идеята за Балканския пакт се подновява в края на 1933 Румънският външен министър Титулеску на 12 октомври посещава София, за да предложи включването и на България в тази организация на балканските държави, които чрез взаимна гаранция осигуряват сигурността на държавните си граници. Румънският министър е достатъчно откровен да заяви, че България не може да очаква никаква промяна на своите граници или никаква компенсация, но ако приеме сближаване с държавите от малката Антанта ще може да гарантира запазването на съществуващото положение. В отговора си българският министър заявява, че България не поставя въпрос за териториални ревизии, но настоява за изпълнение на всички постановления на мирните договори. В тази връзка се подчертава, че в България ще останат много доволни, ако Румъния по някакъв начин даде възможност емигрантите от Добруджа да се завърнат по родните места. Титулеску изтъква, че този въпрос е много комплициран, тъй като между емигрантите имало много дезертьори от румънската армия, за които амнистията дадена в Румъния не би могла да се приложи.

На 30 октомври същата година в Русе се осъществява традиционната среща между българският и румънският монарх, които са придружени от своите министри на външните работи. Крал Карол, заявява, че Балканският пакт е уговорен и без България, а министър Титулеску пояснява, че тя би могла да подпише договор за гарантиране границите си не само с Румъния и Югославия, но и с Турция и Гърция, и ще получи като компенсация различни стопански изгоди и транспортни улеснения. Министър Мушанов отхвърля по същество румънското предложение, като заявява, че балканските граници са гарантирани от мирните договори, поради което не е нужно по-пълно им гарантиране с този пакт. В същото време в Букурещ сериозно се опасават, че българо-югославското сближаване торпилира идеята за Балкански пакт и предполага, че Югославия заплаща отказа на България от Македония с подкрепата си на българските претенции

спрямо другите ѝ балкански съседи. Според румънската дипломация, обаче, няма място за особени притеснения от това, че България не желае да стане член на Балканския пакт, тъй като Турция и Гърция са достатъчни, за да уважават България. В края на януари 1934 г. се състоя срещата цар Борис III и П. Муталов с крал Карол и П. Титулеску в София. На България сега се предлага сключването на двустранни договори за ненападение между балканските държави, в отговор на което се заявява, че България няма агресивни намерения, но не може да се откаже от чл. 19 на Устава на ОН, който допуска възможността за мирна ревизия. В кратка сметка Балканския пакт е официално подписан на 9 февруари 1934 г. в Атина от Гърция, Турция, Румъния и Югославия. Подписва се и допълнителен таен протокол, в който се уточнява, критериите за агресора, и се отбелязва, че се предвижда сключването на военни конвенции.

Междувременно въпросът с военните ограничения за победените държави в Първата световна война започват да отпадат. Предложението да се облекчи положението на победените на тези държави сред острият реакция на Румъния. По предложение на министър Титулеску Постоянният съвет на Балканския пакт взема решение, пактът да се противопостави на отмяната на военните клаузи за Австрия, Унгария и България, ако те не дадат гаранции за запазването на статуквото. Румъния продължава да заема враждебна позиция към всеки опит за превъзрождаване на България, независимо от това дали той е предприеман от България или Румънски съюзници. В крайна сметка независимо от непрестанните румънски протести на 31 юли 1938 г. в Солун се подписва от Метаксас и Косованов спогодба на отмяна на военните клаузи на Ньойския договор и постановленията на Лозанската конференция от 1923 г. относно границите в Тракия. Румъния обаче и след Солунското споразумение продължава да следва линията на протакане за транспортиране на военни материали за България през румънската територия. На 14 ноември 1938 г. в Атина се

провежда съвещание на началник шабовете от Балканския пакт. Разглеждат се съществуващите военни задължения в случай на българско нападение срещу държава от пакта. В случай на война срещу Германия се решава да се поиска незабавното разоръжаване на България, конфискуването на въоръжението ѝ и използването на железопътната ѝ мрежа за военни нужди, независимо от нейното разрешение. При отказ България трябва да бъде нападната едновременно от всички страни и да бъде военно разгромена. Тези решения стават известни на българските военни и политически сили. В тази връзка през 1939 се разработва оперативен план за война с Румъния, който е съобразен и кореспондира с плана за отбранителна война срещу Гърция-Турция от 18 февруари 1939 г.

През пролетта на 1939 г. министър-председателят Къосеи-ванов предприема посещение в Турция. На 17-19 март той провежда разговори с външния министър Сараджоглу и осъществява сондажи за поведението на Турция в случай на българска военна акция за възвръщането на Ежна Добруджа. Турция официално уведомява българското правителство, че ще изпълни задълженията си, включително и военните по Балканското съглашение.

През август 1939 г. българският началник шаб на войската генерал-майор Никола Хаджипетков води разговори в Будапеща със своя унгарски колега. Не се подписват конкретни споразумения за съвместни действия срещу Румъния, но се решава в случай на усложнения и на война срещу Румъния да се съгласуват действията на унгарската и на българската армии.

След избухването на Втората световна война, на 15 септември 1939 г. България обявява неутралитет. Неутралитетът е автономен, той не се обвързва с каквато и да е балканска групировка и се прави няколко дена след обявяването от Румъния и Югославия.

Бъпреки това Англия и Франция планират окупация на България във връзка с военни действия против Германия и срещу СССР. В техните планове Балканската Антанта заема важна роля, като коалиция и всяка страна поотделно. Румъния специално е набелязана като необходимо звено в стратегическото планиране на английския и на френския ГЩ. Всичко това представлява реална опасност България да бъде насилва въвличена във войната. На българското правителство стават известни и някои подготвителни мероприятия на ГЩ на Турция, Румъния и Гърция за едновременно превантивна война и окупация на България, в случай че Германия нападне Румъния или Италия нападне Гърция.

На 19 септември 1939 г. румънският външен министър Гафенко се среща със сръбския си колега Цинцар-Маринвич. Водят се разговори как България да бъде привлечена в Балканският пакт срещу някои териториални отстъпки. Идеята търпи развитие и в края на октомври Румъния представя проект за балкански блок с участието и на България, който да бъде напълно неутрален и под егидата на Италия. Териториалните въпроси ще се решават след края на войната. Официална покана, обаче не е отправена към България. Идеята за балкански блок се развива и от лорд Лойд, който през ноември посещава последователно София и Букурещ, но среща категоричното несъгласие на румънското ръководство за отстъпки на България. По същото време румънската армия е четири пъти по-голяма от българската. Българските ръководители заявяват на лорд Лойд, че България няма да напада Румъния при евентуални усложнения в отношенията със съседните държави, а ще изчака мирно разрешение на въпроса за Южна Добруджа. На 10 април 1940 г. новият български външен министър Н. Попов заявява, че българското правителство е готово веднага да сключи с Румъния пакт за ненападение или за гарантиране на границите, но след връщането на Южна Добруджа.

На 25 април И. Попов запитва руския посланик за позицията на Москва в случай на едновременно нападение на Турция и Румъния срещу България. В края на юни 1940 г. съветските войски завземат Бесарабия и Северна Буковина. Проличава пълната международна изолация на Румъния. Румъния е съветвана от Рим и Берлин да приеме съветските искания като обещава, че на Унгария и България не ще бъде оказана подкрепа ако се опитат да си възвърнат територии с военна сила. В българското правителство наистина съществуват настроения за употреба на военна сила за решаване на Добруджанския въпрос, но надделява схващането за дипломатически усилия. В края на юли въпросът за Добруджа вече излиза от рамките на румъно-българските отношения и заедно с Трансилванския въпрос става главна тема в международните дипломатически дебати. Румъния демонстрира готовност да употреби военна сила в спора си с България. По същото време са предизвикани погранични инциденти и нарушаване на въздушното пространство на България. Същевременно в Букурещ се извършва преоценка на ситуацията. Преценява се, че Трансилвания е с по-голямо значение за Румъния отколкото Добруджа. Разрешаването на спора с България за Добруджа би имал и военностратегически изгоди за Румъния — би предотвратил съвместна българо-унгарска акция и заздравил тила откъм България, поради което се решава да се отиде на преки преговори. Те започват на 19 август 1940 г. в Крайова. След продължителни спорове между двете страни, на 7 септември с.г. е подписана Крайовската спогодба, с която Южна Добруджа се връща на България. Тя съдържа и клауза за задължителна размяна на населението — да бъдат репатрирани равен брой румънци от Южна Добруджа и българи от Северна Добруджа. На 21 септември възторжено посрещната българската армия започва да влиза в областта. Пълното приложение на Крайовската спогодба се извършва през перио-

да септември 1940 — август 1944 г. като се сключват и няколко допълнителни споразумения.

Дипломатическите отношения между България и Румъния по време на Втората световна война не само не са прекъснати, а и получават развитие във връзка с обстоятелството, че двете страни са членки на Трйстранния пакт. С приближаването на съветските войски към българската граница на 5 септември 1944 г. българският пълномощен министър в Букурещ Иван Попов си подава оставката.

Още преди края на войната е назначен нов български пълномощен министър. Това е Сава Гановски, който на 30 март 1945 г. връчва акредитивните си писма. В България също е назначен нов румънски пълномощен министър — Ахил Барчиану.

Активизирането на дипломатическите отношения между България и Румъния е форма на взаимна външнополитическа подкрепа, в условията на тяхната политическа изолация като бивши вражески страни.

След Втората световна война една от главните и неотложни задачи, която стои пред правителствата на България и Румъния е урежулирането на спорните и нерешени въпроси, наследени от преди войната. От 12 до 17 юли 1947 г. румънска правителствена делегация, ръководена от Петру Гроза, посещава България. В резултат на проведените разговори е подписан Бистрицкият протокол, с който са решени откритите въпроси между двете страни. Основните принципи на международното сътрудничество на България и Румъния са фиксирани в договорите за Дружба, сътрудничество и взаимна помощ, сключени на 16 януари 1948 г. и на 19 ноември 1970 г.

Военнополитическите отношения между двете страни се развиват в рамките на Варшавския договор, подписан на 14 май 1955. До 1989 г. българо-румънските военни връзки се осъществяват на

регулярните съвещения на Политическия консултативен комитет, на Комитета на министрите на отбраната, на началниците на ГЩ, на Военния съвет на обединените въоръжени сили и ръководния състав на съюзните армии. Една от основните форми на военно сътрудничество е участието на българските и румънските войски на съвместните учения на съюзните армии и оперативните щабове на държавните от Бърнавския договор. Те присъстват на войсковите учения проведени през октомври 1962 г. в Румъния, през септември 1964 г. в България, през август 1967 г. в България под кодово наименование "Родон", през март - април 1969 г. в България и през май с.г. в СССР, през юни 1970 на територията на всички съюзни държави, през март 1972 г. в България и през април с.г. във водите на Черно море, през февруари 1973 г. в Румъния, през юни 1974 г. на територията на двете страни, в "Щит-76" в Полша, през март 1978 г. в Румъния в "Щит-79" в Унгария, в "Братство по оръжие - 80" в ГДР, в "Щит-82" в България, в "Съюз-84" в БД.

Взаимоотношенията между България и Румъния намират своя конкретен израз не само в съвместните бойни учения, но и в други сфери на военното дело. Военно сътрудничество се осъществява в научната област. Военни ученици от двете страни участват в разработването на съвместни научни трудове, вземат участие в различни научни форуми - конгреси, колоквиуми, конференции и симпозиуми.

Двете армии си сътрудничат в областта на културата и спорта. Една от основните насоки в тази дейност е опазването и поддържането на военните музеи, свързани с общи исторически събития. Такива са Мавзолея на загиналите румънски войни в Руско-Турската война край с. Гривица и музея "Румънски войни 1877-1878 г." в с. Пордим край Плевен. По случай 80 г. от Освобождението на България Президиумът на Народното събрание награждава мавзолея и

и нузся с орден "Кирил и Методий" I ст., а Държавният съвет на СЕР - с орден "Будда Владимиреску".

След 1989 г. българо-румънските отношения навлизат в нов етап. През 1990 г. е сключен договор за приятелство, сътрудничество и добросъседство между България и Румъния, който прекъсва действието на договора от 1979 г. С него двете страни се задължават да развиват своето сътрудничество във всички области. Но в договора никъде не става дума за оказване на помощ при определени политически или военни събития на Балканите. Двете страни се задължават да съдействат за развитието на сътрудничеството между балканските държави, за укрепването на разбирателството, мира и сигурността на Балканите, като елемент в процеса на създаване на Единна Европа, за нейното превръщане в пространство на траен мир, правов ред и демокрация. В тази насока България и Румъния ще действат за намаляване на въоръжените сили и въоръженията в Европа на колкото е възможно по-ниски и балансиращи равнища, достатъчни за отбрана.

За развитието на двустранните отношения двете държави се задължават да осъществяват контакти на всички равнища и във всички области. Предвижда се стимулирането на контактите и сътрудничеството между военните институции на двете страни, включително осъществяването на периодични срещи на ниво генерални щабове.

В заключение трябва да се отбележи, че военните връзки между България и Румъния се развиват в дух на сътрудничество и взаимодействие, без да се имат предвид възникващите проблеми в другите области на икономическия и обществен живот.

ИЗГОТВИЛИ: 1. Н.с. Николай Янакиев

2. В.сл. Румяна Харизанова

*Най-старото издание в рум. архив е от 1859г.
Р 301*

ср. 40

Българо-руманска
словна гръцка
(византизми и славяни)

г. с. с. с.
1960г

БЪЛГАРО-РУМЪНСКАТА БОЙНА ДРУЖБА

/Библиографска справка/

1. ХРИСТУ, Василе. Руско-турската война от 1877-1878 и приносът на румънския народ за освобождението на България. - Н а р . а р м и я . бр.2108, 30 авг.1955.

2. ВЕРДЕШ, К. - ген.-лейт. 30 август 1877 г. - 30 август 1957 г. - Р а б . д е л о , бр.242, 30 авг.1957 г.
Прев.от румънски.

3. САДОРЯНУ, Михаил. Часове на затишие при боевете около Гривица. Разказ. - О т е ч . ф р о н т , бр.4041, 23 авг.1957.

4. БУРМОВ, Александър. Участието на Румъния в освобождението на България 1877-1878 г. - Р е ч е р н и н о - в и н и , бр.2034, 3 март 1958.

5. ТЕКЛУ, Я. Реч на ръководителя на румънската делегация генерал-полковник... на всенародните тържества на връх Столетов по случай 80-годишнината на шипченските боеве. - в Р а б . д е л о , бр.238, 26 авг.1957.

Във войната от 1877-1878 г. проляха кръвта си много и много от синовете на румънския народ, борили се за националната независимост на своята родина. Плевен, Гривица, Оряхово са имена, дълбоко издълбани в историята на румънския народ. Общата и тежка борба, водена по тия бойни полета от руската и румънската армия и от българските опълченци, зациментира още повече братската дружба между тритъсседни народа.

6. ПАРАСКИВ, А., ген.-лейт. Реч на тържественото чествуване на 80-годишнината от боевете край Плевен. - в. Р а б . д е л о , бр.242, 30 авг.1957.

7. ТЕКЛУ, Я. Приветствие на ген.-полк.... зам.министър на въоръжените сили на Румънската народна република, на тържественото чествуване на 80-годишнината от боевете край село Гривица. - в.Р а б . д е л о , бр.243, 31 авг.1957.

В своето приветствие ген.-полк.Якоб Теклу казва:
"Сега, където и да стъпиш по местата, по които преди 80 години са се водили кръвопролитни битки, ще видиш паметници, надгробни камъни, надписи и музеи. Рсичко това напомня за голямата епопея при Гривица. Общата борба на руснаци и румънци против поробителя, пролятата кръв по височините около Плевен заздравиха дружбата между руския, румънския и българския народ..."

8. БЕЗСМЪРТНА слава. - в.С е п т е м в р и й с к а
п о б е д а , бр.103, 27 авг.1957.

Уводна статия по случай чествуването на 80-годишната от Освобождението. Предадена е вечната признателност на нашия народ към освободители: руси и румъни.

9. ДИМИТРОВ, Г. Реч при подписване договора между НР България и НР Румъния през 1948 г. - Съчинения, Т.XIII. С., БКП, 1955, с.398-399.

10. КОЛАРОВ, В. Освобождението на България от турско робство, Дирекция на печата, С., 1948, с.5.

11. МИХОВА, Х.И. Приносът на румънския народ за освобождението на България от турско иго. - В кн. О с в о б о д е н и е т о на България от турско иго 1877-1878 г. Сборник статии. С., 1958. с.179-229.

Статията има научноизследователски характер. Въз основа на обилен документален материал, спомени и исторически съчинения авторът проследява вековните връзки и добросъседски отношения между българския и румънския народ, които особено се засилват по време на нашето възраждане. Една от най-светлите страници в историята на двата народа е Руско-турската война 1877-1878 г., в която учава и румънската армия. От правилни марксистки позиции авторът разглежда икономическото и политическото положение в Румъния в навечерието и през време на войната. Той прави анализ на класовите сили и тяхното отношение към войната. Заслугата за участието на Румъния във войната се пада на отрудения народ, който изнесе на плещите си нейните тежести. Проследени са бойните действия на румънската армия при Плевен, Гривица, Оряхово, Смърдан и Ридин. Румънските войни се биха храбро и заслужиша уважението на своите руски бойни другари и благодарността на българското селение. "... Румънските части - пише ген.Гурко - бяха висотата на дълга си при всички обстоятелства, заслужаваха напълно оказаното им доверие."

Авторът критикува буржоазните историографи, които приписваха големи заслуги на княз Карол. Най-големите румънски художници и поети, които участваха във войната, вилно изтъкнаха в своите произведения, че истинските герои от бойното поле са обикновените трудови хора, облечени във войнишки шинели.

"В Руско-турската война - заключава авторът - румънският народ, румънските трудещи се дадоха своя ценен принос... Споменът за общата борба на руснаци и румънци при Гривица, за съвместно пролятата кръв по хълмовете около Плевен остава велик символ на братската руско-румъно-българска дружба."

12. ХРИСТУ, В. Румънският народ в Освободителната в на 1877-1878 г. С., Наука и изкуство, 1957, 67 с.

Авторът разглежда политическите, икономическите; турните и езиковите връзки между българския и румънския народ още от древността, проследява съвместната борба на двата народа срещу византийските и турските поробители обширно се спира на въпроса за участието на румънския народ в Освободителната война.

13. ГЕОРГИЕВ, Г., Топалов, В. Кратка история на Освободителната война 1877-1878 г. С., БКП, 1958. с.240-242, 249 252-257.

Изложени са накратко бойните действия на румънската армия при третия шурм срещу Плевен на 11 и 12 септември 1877 г. за превземането на Гривическия турски редут № 1 и сраженията на 18 септември и 19 октомври за овладяването на турския редут № 2 при Гривица. Изтъква се голямата храброст на войниците и офицерите при атаките и майсторството им в окопното дело. Дава се числеността на румънската армия при тези боеве, понесените загуби и взетите трофеи

14. МИТЕВ, Й. Вековната дружба между румънския и българския народ.-сп. В о е н н о и с т о р и ч е с к и сборник, 1954, кн.3, с.81-94.

Във връзка с навършването на 10-годишнината от освобождението на румънския и българския народ от фашисткото иго с помощта на Съветската армия авторът прави кратък преглед на политическите, културните и бойните връзки между румънския и българския народ. Той подчертава дълбоките исторически корени на българо-съветската бойна дружба.

15. ХРИСТУ, Р. Боевете при Гривица и Плевен, отразени творчеството на румънските писатели. - сп.Б ъ л г а р о - в е т с к а д р у ж б а , 1953, кн.2, с.14-15.

За героизма на обикновения румънски войник пишат възторжени стихове и разкази: Р.Александри, Г.Кошбук, М.Садовицу, Д.Замфиреску, Н.Гане, Й.Неницеску и А.Одобеску.

16. МИЧЕВ, Д. Гривица - символ на румъно-българската дружба. - сп.Б ъ л г а р о - с ъ в е т с к а д р у ж б а 1957, кн.9-10, с.20.

Кратък очерк за участието на румънския народ в Освободителната война.

17. РОШИАНУ, М. Румънският народ и Освобождението на България. - Р 1878, 80 години от Освобождението на България. Ю б и л е е н в е с т н и к , 3 март 1958.

В статията се разглеждат вековните връзки между нашите народи, участието на румънската армия в Освободителната война, в боевете при Гривица и Плевен. Подчертават се дълбоките и традиционни корени на тази дружба.

18. ВАСИЛЕВА, М. Исторически корени на българо-румънската дружба. - в. С е п т . п о б е д а , бр.38, 28 март 1957.

В статията се изтъкват накратко историческите корени на българо-румънската дружба в миналото.

19. БУРМОВ, А. Българи и румъни в историята. - Ю б и л е е н л и с т "Гривица" 1877-1947". С., 1947.

20. ВЕРДЕШ, К. 30 август 1877 г. - 30 август 1957 г. /80-годишнината на Руско-румънско-турската война от 1877 г./ в. Р а б . д е л о , бр.242, 30 авг.1957.

Авторът проследява историческите корени на дружбата между българския и румънския народ.

21. АНТИП, К. Героизмът на руските и румънските войници и българските опълченци. - в. Н а р . а р м и я , бр.2789 29 авг.1957.

Авторът, главен редактор на в. "Апъраря патрией", се спира на дружбата между българския и румънския народ, на тяхната съвместна борба срещу турските поробители и на героизма на румънските войници през Освободителната война.

22. СЪЛ БЖАН, Л. Приятелството между руския, румънския и българския народ има дълбоки корени. - в. Н а р . а р м и я бр.2773, 6 юли 1957.

Статия за българо-руско-румънската дружба.

23. ХРИСТУ, В. Участието на румъните в Освободителна руско-турска война 1877-1878 г. - в. Н а р . а р м и я , бр.262693, 9 май 1957.

Статия за боевете при Плевен и Гривица.

24. ХРИСТУ, В. Вексна дружба. - в.Н а р . а р м и я бр.74, 28 март 1957.

Статията съдържа подробни исторически данни за българо-румънската дружба.

25. КАМЕНАРОВ, И. Участието на румънските войски в Освобождението на България. - в.О т е ч . ф р о н т , бр.4045 28 авг.1957.

В статията хронологически е проследено мястото на Румъния в нашето националноосвободително движение и участието на румънската армия в боевете при с.Гривица. Посочени са имената на румънските герои: кап.Валтер Шърчиняну майор Шонцу, войникът Григоре Йон и др.

26. ДРАГОМИРЪ, Н. Епопея на братската дружба. - в.Зем.з н а м е , бр.3425, 30 авг.1957.

В статията е проследено участието на румънските войски в боевете при с.Гривица и по-нататъшният ход на румънската армия.

27. БОЖИНОВ, В. Българи и румъни в миналото и днес. - в.В е ч . н о в и н и , бр.1755, 4 апр.1957.

Кратки бележки за българо-румънската дружба.

28. ДРАГОМИР, Н. В боевете при Гривица се кали нашата дружба. - в.С е п т . п о б е д а , бр.103, 27 авг.1957.

Кратка статия за боевете при с.Гривица през Руско-турската война и отражението им в румънското изкуство.

29. БУРМОВ, А. Румъните и нашето освобождение. - в.С е п т . п о б е д а , бр.103, 27 авг.1957.

Историческа справка.

30. СТЕФАНОВ, С. Румъни и българи в историята. /По случай 14-годишнината от освобождението на румънския народ от фашизма/. - в.Д у н а в с к о д е л о , бр.33, 23 авг.1958

Авторът разглежда вексната дружба между нашите народи и по-специално дружбата по време на Освободителната война на 1877-1878 г. Статията е богата с интересен фактически материал.

31. САДОВЯНУ, М. Военни разкази. Прев. от рум.П.Труфкин. С., Държ.воен.изд., 1957. 151 с.

Сборник от разкази за Освободителната война и боевете при Плевен и Гривица. Съдържа следните разкази: "Запу-
стялата воденица", "При батареята", "27 август", "Пир",
"Каларашът", "Превземането на Гривица", "Две мъки", "Пан-
чук", "Псалтът Пришия", "В часове на мир", "Гневът на дя-
дото" и "В болницата".

32. БЪЛГАРИ и румъни в миналото и сега. Плевен, Обл.
к-т, ОФ, 1947. 16⁰ Б.ц.

33. КОНСТАНТИНЕСКУ-Яш, Петре. Румъни и българи. /Прев
на Ал.Рунтова/. София /1-во инф.изд./ 1947. 32 с. 8⁰ Б.ц.

34. БУРМОВ, А.К. Трибуна на българо-румънската дружба
90 години в."Бъдащност" /на Г.С.Раковски/. - Л и т . ф р о
бр.11, 18 март 1954.

35. МИТЕВ, Й. Вековната дружба между румънския и бъл-
гарския народ. - Р о е н н о и с т о р и ч е с к и с б о
н и к , 1954, кн.3, с.84-94.

РОЕННОИСТОРИЧЕСКА БИБЛИОТЕКА
- ПОДЕЛЕНИЕ 35010 - М Н О

БИБЛИОГРАФСКА СПРАВКА

за Септемврийското народно антифашистко въстание 1923 г.

АГЪНСКИ, Н. В навечерието. Спомен. - Н а р . а р м и я ,
бр. 3110, 17 септември 1958.

АГЪНСКИ, Н. Георги Лимитров и Засия Коларов в Септемврийско-
то въстание - С е р д и к а , 1951, год.14, с.25-32.

АГЪНСКИ, Н. Народното Септемврийско въстание 1923 година
в София. Спомена - В е ч е р н и н о в и н и , бр.2205, 22 септем-
ври 1958.

АЛЕКСАНДРОВ, Засия и Стефан Великов. Я младежта въстана.
Сборник от спомени на участвували в Септемврийското въстание младежи.
1923-1963 г. /Съст.... 2. прераб.изд./ С., Н а р . м л а д е ж ,
1963. 188 с. 8⁰ 0.52 лв., подв.

АЛЕОНОВ, М. Септемврийското въстание в Айтоско - В е р н о -
м о р с к и ф р о н т , бр. 5152, 21 септември 1963.

АНДРЕЕВ, И. През дните на Септемврийското въстание и след
това. Спомена. - Р а б . д е л о , бр.178, 17 юни 1950.

АНДРЕЕВ, К. Решителна крачка по пътя на ленинизма. 35 го-
дини от историческото заседание на ЦК на БКП /т.с./ от 5-7 август
1923 г. - О т е ч . ф р о н т , бр. 4335, 5 август 1958.

АНДРЕЕВ, Н. Въстанието в с.Осиково, гаре Лекатник и окол-
нитесела през септември 1923 г. - З е м . з н а м е , бр.162, 24
септември 1948.

АНДРЕЕВ, А. Септемврийското въстание през 1923 г. в Казанлъшко. Спомен. - Р а б. д е л о , бр. 258, 15 септември 1953.

АТАНАСОВ, В. Септемврийското въстание в Ихтиман. - С ъ д и о к а п р а в д а, бл.112, 22 септември 1961.

БАДЖАКОВ, С.И. Въстанието през октомври 1923 год. в Новозагорско - Н а р. б о р б а , бр.55, 25 септември 1947.

БАКЪРДЖИЕВ, П. Въстанието в революционното гнездо Брацигово. - О т е ч. ф р о н т , бр.1250, 15 септември 1948.

БЕЗСМЪРТНИ командири на въстаническата армия през септември 1923 г. - П р о п а г а н д и с т и а г и т а т о р , 1963, кн.9, с. 86-93.

Отнася се за: Гаврил Генов, Христо Михайлов, Георги Демянов, Замфир Попов, Владимир Минчев, Иван Бобанов, Георги Уосков, Живко Кръшмарски, Миладин Кунчев и Крум Бъчваров.

БЕЛИН, А. Септемврийските боеве на поп Андрей - Р а б. д е л о , бр.321, 2 октомври 1945.

БЕЛЧЕВ, Т. Летопис на героизъм в о.Стрелча през 1923 г. - О т е ч. г л а с , бр. 5869, 19 септември 1963.

БКП - организатор на Септемврийското въстание 1923 год. и създател на Българската народна армия - В о е н. с в ъ р з о ч н и к , 1953, кн.8, с.1-9.

БЛАГОВ, Трифон . Отрядът от Карамусал през септември 1923
- О т е ч . г л а с , бр.5873, 24 септември 1963.

БЛИЗНАКОВ, И. Въстанието в Берковица. Сломен - Н а р . а р -
м и я , бр. 3114, 21 септември 1958.

БОВОВ, Я. Бойното единство между комунисти и земеделци в
Михайловградска околия. - Р а б . д е л о , бр. 264, 21 септември
1958.

БОНОВСКИ, С. Ние останахме живи. - Р а б . д е л о , бр.
266, 23 септември 1951.

БЕРИЛСКИ, Ц. Септемврийското въстание в с.Бреница, Бело-
слатинско, 1923 г. /Спомени/ - Р а б . д е л о , бр. 266, 23 септем-
ври 1951.

ВЕЛИКОВ, С. Участието на българската младеж в Септемврийс-
кото въстание. - Н а р . а р м и я , бр. 1221, 17 август 1952.

ВИДОВ, Блаже. Септемврийското въстание в Разлог. - П р о -
п а г а н д и с т и и а г и т а т о р , 1963, кн.9, с.84-85.

ВЛАДОВ, И. Мъглиж беше пръв. Спомен. - Р а б . д е л о ,
бр. 256, 13 септември 1958.

ВЪЛОВ, Въло. Военно-техническата подготовка на въстанието
1923 г. - П а т р и о т , бр. 28, 11 юли 1963.

ВЪЛЧАНОВ, Хр. Паролата беше "Цървул" за Септемврийското въстание 1923 г. в Керабунар сега Грудово. - Ч е р н о м о р с к и ф р о н т , бр. 5123, 22 септември 1963.

ВЪЛЧЕВ, А. полк. Септемврийски племъчета. - Н е р . а р - м и я , бр. 4652, 19 септември 1963.

По спомени на участници в Септемврийското въстание.

ВЪЛЧЕВ, И. Септемврийското въстание в Оряховоко. - З е м . з н а м е , бр. 627, 25 септември 1948.

ГАНЕВ, Г.М. Военнотехническата подготовка на Септемврийското антифашистко въстание от 1923 г. - П а т р и о т , бр. 38, 18 септември 1958.

ГАНОВСКИ, Сера. Ролята на Комунистическата партия в Септемврийското въстание. - О т е ч . ф р о н т , бр. 1252, 28 септември 1948.

ГАЦОВ, Н. полк. Славни наченки на Народната армия - Н а - р о д н а а р м и я , бр. 4652, 19 септември 1963.

ГЕНЧЕВА, Е. И. Арестуваното село. Спомени от Септемврийското въстание 1923 г. - О т е ч . ф р о н т , 22 септември 1956.

ГЕОРГИЕВ, А. Въстанието в Чипровския район. - Р а б . д е л о , бр. 224, 23 септември 1948.

ГЕОРГИЕВ, И. Въстанието 1923 година в с.Козарево, Ново-загорско. Спомени - О т е ч . ф р о н т , бр. 2814, 19 септември

ГЕОРГИЕВ, Петър. Историческото значение на Септемврийското въоръжено въстание - *М л а д е ж*, 1963, кн.9, с.3-7.

ГИЛИН, Г. Септемврийското въстание в Брацигово - 1923 г. - *Н а р . а р м и я*, бр. 2808, 21 септември 1957.

ГРЕКОВ, А. Георги Димитров и Васил Коларов - водещи на Септемврийското въстание през 1923 год. - *Р а б . д е л о*, бр. 267 24 септември 1950.

ГРЕКОВ, А. Септемврийското въстание в Михайловградска /Фердинандска/ околия. - *Р а б . д е л о*, бр. 219, 17 септември 1948.

ГРИГОРОВ, Л. Първата искра в Новозагорско пламва. По спомени на Хинчо Иванов - участник в Септемврийското въстание - 1923 г. - *Н а р . а р м и я*, бр. 2188, 23 септември 1955.

ДАМЯНОВ, Георги. Въоръженото въстание на 23 септември 1923 година във Врачански окръг - *Н а р . в о й с к а*, бр. 569, 18 септември 1948.

ДАМЯНОВ, Георги. Гаврил Генов - организатор на Септемврийското народно антифашистко въстание 1923 г. във Врачанския окръг. /Спомени/ - *С е п т е м в р и*, 1953, кн.9, с.17-48.

ДАМЯНОВ, Георги. Георги Димитров и Септемврийското въстание през 1923 г. - *Б љ л г а р о - с љ в е т о к а д р у ж б а*, 1947, кн.6, с.17-18.

ДАМЯНОВ, Георги. 25 години от Септемврийското въоръжено 1923 г. - *В о е н н а м и с љ л*, 1948, кн.8, с.3-15

ДАСКАЛОВ, Т. Как се движехме към Септември. /Младешта в Септември 23 година/. - *М л а д е ж*, 1948, кн.8, с.11-15.

ДАШИН, В.М. Септемврийското въстание в Самоковския край. - *Р а б . д е л о*, бр. 268, 25 септември 1953.

ДЕЛИРАДОВ, П. По следите на Главния военно-революционен комитет на Септемврийското въстание. - *С е п т е м в р и*, 1953, кн.9, с.53-57.

ДЕНКОВ, Васил. Паролата беше "Балкен" във Фердинанд през септември 1923 г. - *Н а ш а р о д и н а*, 1963, кн.8, с.10-11.

ДИМИТРОВ, Ив. Разложко въстана заедно с войниците. По спомени. - *Н а р . а р м и я*, бр. 3117, 25 септември 1958.

ДОБРЕВ, Георги. Михайлов. Летащите отряди. през септември 1923 г. Спомени. *М л а д е ж*, 1963, кн.9, с.10-13.

ДОБРЕВ, Георги Михайлов. Септември 1923 година. Спомени. *Н а р . м л а д е ж*, бр. 1387, 27 декември 1952.

ДРАГОЙЧЕВА, Цола. Неравен бой. Спомени - *Н а р . а р м и я*, бр. 4656, 23 септември 1963.

ДРАЕВ, И. Военната организация на Септемврийското въстание 1923 г. - *П р о п а г а н д и с т и а г и т а т о р*, 1955, кн.8, с.31-41.

ЕСТИМОВ, К. Героичното Септемврийско антифашистко въстание през 1923 г. - *Р а б . д е л о*, бр. 266, 23 септември 1954.

ЖИВКОВ, Михаил. По горещите стъпки на боевете в гр. Фердинанд и с. Бойчиновци 1923 г. - Н а р. а р м и я, бр. 4648, 14 септември 1963 г.

ИВАНОВ, А. Подвизите на Попушинските дружина през Септемврийското въстание 1923 г. - Р а б. д е л о, бр. 226, 25 септември 1948.

ИВАНОВ, Борис. "За работническо-селска власт! напред!" - П а т р и о т, бр. 38, 19 септември 1963.

ИВАНОВ, П. Иван Бобанов - героят на боевете за Бойчиновци - Н о в и н и, бр. 191, 20 септември 1948.

ИСАЕВ, М. Замфир Попов - душата на въстанието в Берковица - Л и т. ф р о н т, бр. 4, 25 септември 1948.

ИСАЕВ, И. Първият ден на победата в Берковица /Спомени от Септемврийското въстание 1923 година/ - Л и т. ф р о н т, бр. 3, 22 септември 1949.

ИСУСОВ, М. В навечерието на въстанието. - Ч е р н о м о р-с к и ф р о н т, бр. 5120, 19 септември 1963.

ИОВКОВ, Иван. Стълкновението през септември 1923 г. - Н а ш а р о д и н а, 1963, кн. 8, с. 8-9.

ИОТОВ, В. Работническо-селското единство през Септемврийското въстание 1923 година. - Н а р. д е л о, бр. 224, 19 септември 1963.

КАМЕНУРОВ, К. Боевете в Стара Загора. Спомени - Р а б. д е - л о, бр. 236, 20 септември 1953.

КАРАБОЖКОВ, Ж. Септемврийското въстание в Новозагорско. - Н а р. в о й с к а, бр. 670, 22 септември 1943.

КАРАМИХОВ, Р. Влиянието на идеите на Великата октомврийска социалистическа революция върху БКП в периода на Септемврийското въстание 1923 г. - И т а л и д е, 1957, кв.9, с.1-3.

КАРАМИХОВ, В. Приложението на ленинизма от БКП в Септемврийското въстание 1923 година - Р а б. д е л о, бр. 262, 19 септември 1953.

КИНОВ, И. Спомени за Септемврийското въстание 1923 година. - Н а р. в о й с к а, бр. 976, 22 септември 1951 г.

КОЗОВСКИ, З. Ходът на Септемврийското въстание в Оряховока и Белоградчикския околия. - Р а б. д е л о, бр. 224, 23 септември 1948.

КОЛАРОВ, В. Народното въоръжено въстание на 23 септември 1923 г. - С е п т е м в р и, 1948, кн.1, с.93-112.

КОЛАРОВ, В. Септемврийското въстание в Северозападна България. Из спомените на д-р. В. Коларов - Н а р. в о й с к а, бр. 703, 24 януари 1950.

КОСЕВ, Димитър. Септемврийското въстание в 1923 година. С., БНА, 1954. 356с. о пл. 4 л. пл. I 8⁰ /Инст. за бълг. история/

• И Н С Т И Т У Т З А В О Е Н Н А И С Т О Р И Я - Г Щ - М Н О

В О Е Н Н О И С Т О Р И Ч Е С К А Б И Б Л И О Т Е К А

Б Ъ Л Г А Р О - Р У М Ъ Н С К И В Р Ъ З К И В О Б Л А С Т Т А Н А В О Е Н Н А Т А И С Т О Р И Я

(Б и б л и о г р а ф с к а с п р а в к а)

С о ф и я

16 юни 1980 година

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	Стр.
I. Книги	1
II. Статии	2
1. Военноисторически сборник	2
2. Исторически преглед	3
3. Известия на Института по история на БКП	4
4. Векове	4

0
= --- 0 0 --- =

БЪЛГАРО-РУМЪНСКИ ВРЪЗКИ В ОБЛАСТТА НА ВОЕННАТА ИСТОРИЯ

(Библиографска справка)

I. Книги

498. Балканската война 1912-1913. С., ДВИ, 1961. 503с.
(МНО. ГЩ. Военноисторически отдел).

8614. Българо-румънски връзки и отношения през вековете.
Изследвания. Т. I- . С., БАН, 1965- . (БАН. Инст. за история)

321. Велики, Константин Н. Браилските бунтове 1841-1843. Прев.
от рум. С., БАН, 1968. 336с. (БАН. Инст. за балканистика).

12381. Велики, Константин Н. Под знамето на свободата. Прев.
от рум. С., ОФ, 1976. 256с.

1246. Ганев, Тодор Н. Българо-румънски научни и културни
връзки 1869-1944. Документи. Състав... С., БАН, 1973. 352с.
(БАН. Център за научна информация с Централна б-ка и Научен архив).

13724. Джеурджеску, Щ. 1877. Из бележника на един ветеран.
Прев. от рум. С., ВИ, 1977. 99с.

13517. История на българската артилерия. С., ВИ, 1977. 432с.

С 13788. История Румънии 1848-1917. М., Наука, 1971. 668с.
(АН СССР. Инст. славяноведения и балканистики).

Кратка военна история на България 681-1945. С., ВИ,
1977. 441с.

1059. Междусъюзническата война 1913. С., ДВИ, 1963. 216с.
(МНО. Военноисторически отдел).

с 6654. Новая и новейшая история Румынии. Сборник статей. М.,
АН СССР, 1963. 288с. (АН СССР. Инст. истории).

10933 Освобождението на България. Сборник от статии и докумен-
ти. Св, ДВИ, 1970. 296с.

Руско-турската освободителна война 1877-1878. Сборник
статии по някои проблеми на войната. С., ВИ, 1977. 376с. (Инст.
за военна история-ГЩ).

100 години от Освобождението. Сборник от материали,
изнесени на Националната научна сесия - секция "Военна история",
28 февруари - 1 март 1978. С., ВИ, 1979. 295 с. (ГЛПУНА).

100 години Априлско въстание. Военнонаучна сесия.
С., ВИ, 1976. 271с. (ВА "Т.С.Раковски", НВИМ. Инст. за военна
история).

12917. Сюпюр, Елена и Марина Младенова. Ек откъд Дунава.
Априлското въстание в румънския печат. Състав... С., Наука и
изкуство, 1976. 113с.

1300 години на стража. С., ВИ, 1978. 429с.

II. Статии *

1. Военноисторически сборник

Трайков, Веселин. Освободителната руско-турска война

* Статиите са подредени по списания и в обратно хронологичен ред
на публикуването.

и балканските народи. - В И С, 1978, кн. 1, с. 28-40.

Чаушеску, И. Румъния и Източната криза (1875-1877 г.).
- В И С, 1978, кн. 1, с. 53-58.

Барбалов, Г. Действия на румънските войски по преминаването на р. Дунав (1877-1878 г.). - В И С, 1978, кн. 1, с. 119-126.

Жечев, Николай. Румъния и Руско-турската война 1877-1878 г. - В И С, 1977, кн. 2, с. 94-106.

Трайков, Веселин. Априлското въстание 1876 г., Източната криза и балканските народи. - В И С, 1976, кн. 1, с. 71-94.

Бантая, Е. и И. Казанищану. Отражението на Априлското въстание 1876 г. в Румъния. - В И С, 1973, кн. 3, с. 36-54.

Иванов, Ив. Военните въпроси в документите по външната политика на България от Освобождението до Първата световна война.
- В И С, 1971, кн. 1, с. 16-37.

2. Исторически преглед

Баз - Фотиадес, Л. Румънски изследвания и отзиви за живота и творчеството на Христо Ботев. - И П, 1978, кн. 6, с. 84- .

Костов, Ант. Участие на българи в Румънската армия през Освободителната война. - И П, 1978, кн. 5, с. 87- .

Трайков, Веселин. Обявяване на независимостта на Румъния и участието ѝ във войната 1877-1878 г. - И П, 1977, кн. 5-6, с. 52-.

Тонев, В. Добруджа по време на Освободителната война.
- И П, 1977, кн. 5-6, с. 157- .

Попов, Р. Българската политическа емиграция и отношенията между България и балканските държави (1886-1887г.). - И П, 1976, кн. 5, с. 27- .

Велики, Константин. Походите на Михай Витязул на юг от Дунав. - И П, 1973, кн. 1, с. 63-72.

Генчев, Николай. Възвръщане на Южна Добруджа към България през 1940 г. - И П, 1969, кн. 6, с. 58-73.

3. Известия на Института по история на БКП

Колева, Татяна. Нова проява на научно сътрудничество между румънски и български историци. - И з в. на Инст. по история на БКП, 1975, т. 32, с. 489-495.

Поборникова, С. Още една научна среща между български и румънски историци. - И з в. на Инст. по история на БКП, 1973, т. 29, с. 485-494.

Никита, П. Политика на съюзи на РПК през 1944-1948 г. - И з в. на Инст. по история на БКП, 1972, т. 27, с. 411-437.

Остоич, П. Нова среща между български и румънски историци. - И з в. на Инст. по история на БКП, 1971, т. 25, с. 464-470.

Остоич, П. Ползотворна среща между български и румънски историци. - И з в. на Инст. по история на БКП, 1970, т. 24, с. 535-541.

4. Векове

Кутиков, Владимир. Руско-турската война от 1877-1878 г. и Дунавския въпрос. - В е к о в е, 1978, кн. 1, с. 5-16.